

Ф

ФАВОРОВ Назарій Антонович [рос. Фаворов Назарий Антонович] (05[17].10.1820–12[24].01.1897), протоієрей, випускник і викладач КДА – священнослужитель РПЦ, богослов, педагог, церк. адміністратор, громадський діяч.

Нар. у с. Мордово Сапожковського пов. Рязанської губ. (нині – Сараєвського р-ну Рязанської обл. РФ) у сім'ї дячка Антона Проквілітанова. З дворічного віку мешкав у с. Ламіно, де його батько служив у Свято-Воздвиженській церкві. Початкову освіту здобув у духовному уч-щі м. Сапожка (нині – смт, райцентр у Рязанській обл. РФ), де дістав прізвище «Фаворов», середню – в Рязанській ДС (1835–41). У 1841–45 навчався у КДА, де здобув ступ. магістра богослов'я і словесних наук (ухвалу академ. Конференції від 08.07.1845 затверджено Св. Синодом 13–22.11.1846).

29.09.1845 був призначений до КДА вчителем Св. Письма. Після отримання магістерського диплома – бакалавр. Поряд із осн. предметом тимчасово викладав патрологію (17.08.1846–31.10.1847); з 31.10.1847 переведений на посаду бакалавра цієї каф-ри. Після смерті Я. К. *Амфітеатрова* тимчасово викладав також гомілету (21.09–04.11.1848). З 04.11.1848 обіймав каф-ру гомілету на постійній основі (з 07.09.1853 – у званні екстраорд., з 29.11.1855 – орд. професора по класу словесних наук). Був секретарем тимчасового будівельного ком-ту при КДА (з 07.01.1854).

Продовжуючи викладацьку діяльність в Академії (до 04.05.1862), заступив протоієрея І. М. *Скворцова* на посаді професора богослов'я, логіки та психології Ун-ту Св. Володимира (з 21.12.1859). Після відновлення в ун-ті каф-ри філософії з 1862–63 навч.

року до кінця життя викладав богослов. дисципліни (догматичне і моральне богослов'я, церк. право, загальну і рос. церк. історію); зажив слави одного з найкращих київ. університетських лекторів. Прийнявши на поч. 1860 священство (05.01 рукопокладений у сан диякона; 06.01 висвячений на ієрея), одночасно був настоятелем університетського Свято-Володимирського храму (з 27.06.1861 – у сані протоієрея). За сумісництвом тривалий час викладав Закон Божий у київ. Фундуклеївській жін. гімназії (01.09.1861–01.09.1870). Згодом читав цей предмет в Ін-ті шляхетних дівчат (1870–72) та приватній жін. гімназії В. М. Ващенко-Захарченко (1878–81). Викладав богослов'я на Вищих жін. курсах, відкритих у Києві в 1878. За сукупністю вчених праць та зважаючи на «неутомимо-деятельную» і «многоплодную» академ. службу, здобув ступ. д-ра богослов'я (ухвалу Конференції КДА від 26.09.1861 затверджено Св. Синодом 27.08.1862). 02.12.1884 отримав звання заслуженого орд. професора.

Належачи до найосвіченіших і найавторитетніших кіл київ. духовенства др. пол. ХІХ ст., мав відповідальні адм. обов'язки на єпархіальній службі: був цензором проповідей священників Київ. пов. (13.11.1862–23.09.1871) і книг духовного змісту (з 23.09.1871), членом Київ. духовної консисторії (з 11.01.1863) та будівельних ком-тів, які опікувалися зведенням теплового храму при Києво-Подільській церкві Миколи Набережного (1861–63) та Володимирського собору (з 18.02.1866). За обранням університетської Ради очолював ком-т, який екзамінував претендентів на вчительські посади (14.04.1865–01.07.1868). Неодноразово обирався гласним (депутатом) Київ. міськ. думи.

Назарій
Фаворов

Протягом багаторічної сумлінної служби мав численні монарші подяки й церк. і держ. відзнаки, у т. ч. ордени Св. Анни 2-го (06.04.1865), 2-го з імп. короною (20.04.1869) та 1-го (20.03.1886) ступ., Св. Володимира 4-го (08.04.1873), 3-го (18.04.1881) та 2-го (09.09.1895) ступ. Був почесним членом КДА (з 19.11.1891) та Ун-ту Св. Володимира (з 29.05.1895). 50-річчя пед. діяльності Ф. (24.09.1895) Київ відзначив як урочисту подію.

Був одружений із Олександрою Яківною Бобровниковою, донькою київ. чиновника. Після її смерті (померла під час пологів у 1863) виховував чотирьох дітей – Олександра (1850 р. н.), Віктора (1853 р. н.), Ольгу (1860 р. н.) та Юлію (1863 р. н.).

У день похорону близького друга протоієрея П. Г. Лебединцева (05.12.1896) застудився. Невдовзі помер у Києві від пневмонії на 77-му році життя. Похований на Щекавицькому кладовищі (зруйноване в 1950-х). У київ. університетському колі залишився «незаменимым и оплакиваемым» душпастирем.

У січні 1901 донькою Ф. Ольгою Назаровною Корсунською було започатковано щорічну стипендію його імені для студентів

КДА (Положення про цю стипендію затверджено Св. Синодом указом від 07-20.02.1901).

Ф. є автором численних праць із біблієзнавства, патрології, догматичного і морального богослов'я, церк. історії, опублікованих у церк. періодиці та окремими виданнями. Був одним із постійних дописувачів ж-лів, що видавалися КДА – «Воскресное чтение» та «Труды Киевской духовной академии». Зокрема, у 1846-56 опублікував у «Воскресном чтении» цикл статей із біблійної екзегетики, історії та археології, що стали результатом систематичних студій у царині Св. Письма Нового Завіту й частковим оприлюдненням матеріалів лекцій зі «вступу до Св. Письма», з розробки яких розпочалася його викладацька діяльність (до цього ж циклу можуть бути долучені й університетські «Чтения из истории Новозаветной Церкви», опубліковані Ф. у 1861). У тому ж часописі в 1849-50 надрукував «Чтения о Св. Отцах-Учителях Церкви и церковных писателях II и III веков», а також низку статей із патрології, що увиразнили його досвід самостійного вивчення святоотчих першоджерел і їхнього систематичного викладу в курсах патрології, прочитаних у КДА в 1846-48. Згодом присвятив ґрунтовні розвідки висвітленню життя і творчості видатних представників зах. патристики єпископів Августина Блаженного (1855) і Кипріяна Карфагенського (1860).

Майстер церк. красномовства, живого і щирого слова, виразного і доступного викладу християн. істин (за свідченням сучасників, численні кияни спеціально приходили до університетського храму, аби послухати його проповіді), Ф. відомий як автор праці «Руководство к церковному собеседованию, или Гомилетика», яка витримала 12 видань протягом 1858-1914 і тривалий час слугувала навч. посібником у духовних семінаріях, а також низки статей із практики та історії проповідництва й дотичної до них пастирської педагогіки. Значну частину проповідей і промов Ф. надруковано в ж-лах

«Воскресное чтение» та «Труды Киевской духовной академии», а також в окремому збірнику, виданому в Києві в 1887.

З поч. 1860-х гол. увагу приділяв догматичному і моральному богослов'ю. В основу книжок, виданих Ф. із цієї проблематики і популярних у останню чверть ХІХ ст. («Очерки нравственного православно-христианского учения», «Публичные чтения о вере в Иисуса Христа как истинного Сына Божия, воплотившегося для спасения человека (против рационализма)», «Очерки догматического православно-христианского учения», «О христианской нравственности», «Чтения о догматических истинах православно-христианской веры»), покладено його лекційний досвід, набутий в Ун-ті Св. Володимира, на Вищих жін. курсах у Києві, а також у широкій київ. аудиторії слухачів його популярних богослов. «читань», що відбулися в 1864. Маючи переважно навч. мету й не претендуючи на наук. новизну, праці Ф. є значущими пам'ятками богослов. духовно-академ. і університетської освіти на теренах Рос. імперії сер. і др. пол. ХІХ ст.

У ІР НБУВ зберігаються деякі з рукописів Ф. часів його викладацької діяльності в КДА та Ун-ті Св. Володимира, а також рукопис канд. твору випускника КДА (1907–11) Миколи Русина «Профессор Протоиерей Назарий Антонович Фаворов и его богословские труды» (Ф. 304. – Дис. 2166. – 276 с.), що є першою спробою спец. дослідження життя і творчості Ф.

Осн. тв.: Жизнь и творения блаженного Августина. – К., 1855. – 150 с.; 2-е изд. – Н. Новгород, 1907. – 115 с.; Беседы о приготовлении рода человеческого к пришествию Спасителя. – К., 1858. – 108 с.; Руководство к церковному собеседованию, или Гомилетика. – К., 1858. – [4], VIII, 259 с.; 2-е изд. – К., 1861. – VI, VIII, 255 с.; 3-е изд., с поправками и доп. – К., 1869. – [4], 200, VII с.; 4-е изд. – К., 1869. – [4], 180, VI с.; 6-е изд. – К., 1884. – 204, VII с.; 7-е изд. – К.; СПб., 1886. – [4], VIII, 259 с.; 8-е изд. – К., 1891. – 186, VI с.; 9-е изд. – К., 1897. – [4], VIII, 259 с.; 10-е изд. – К., 1902. – [4], VIII, 259 с.; 11-е изд. – К., 1911. – 182, VI с.; 12-е изд. – К.; СПб., 1914. – [4], VIII, 259 с.; Жизнь и творения Св. священномученика Киприана, епископа Карфагенского // ТКДА. – 1860. – № 1. – С. I–XCII; Чтения из истории

Новозаветной Церкви // Там само. – 1861. – № 1. – С. 11–27; № 5. – С. 13–29; № 7. – С. 248–270; Очерки нравственного православно-христианского учения. – К., 1863. – [4], 182 с.; 2-е изд. – К., 1864. – [4], 183 с.; 3-е изд. – К., 1868. – [4], 204 с.; 4-е изд., испр. – К., 1875 (обл. 1876). – [4], IV, 235 с.; 5-е изд., испр. – К., 1884. – 192, IV с.; 6-е изд., перераб. – К., 1889. – III, 223 с.; 7-е изд. – К.; СПб., 1894. – IV, 220 с.; Публичные чтения о вере в Иисуса Христа как истинного Сына Божия, воплотившегося для спасения человека (против рационализма). – К., 1865. – [2], 118 с.; Очерки догматического православно-христианского учения. – К., 1867. – [2], IV, 218, IV с.; 3-е изд. – К., 1873. – [1], III, 231, IV с.; 4-е изд. – К., 1877. – [1], III, 223, IV с.; О христианской нравственности: [Из чтений по Закону Божию слушательницам Высших женских курсов в Киеве]. – К., 1880. – 139 с.; Чтения о догматических истинах православно-христианской веры. – К., 1882. – [2], IV, VI, 146 с.; 2-е изд., пополненное. – К.; СПб., 1890. – [2], IV, 203 с.; Собрание проповедей. – К., 1887. – [4], VI, 471 с.; Письма профессора Университета Св. Владимира протоиерея Назария Антоновича Фаворова к протоиерею Петру Гавриловичу Лебединцеву. – К., 1901. – [2], 59 с.

Арх.: ДАК. – Ф. 16. – Оп. 465. – Спр. 169; ІР НБУВ. – Ф. 175. – № 59/9; Ф. 301 (КДА). – №№ 222 Л, 699 Л, 705 Л, 767 Л; Ф. 304. – Дис. 2166; ЦДІАУК. – Ф. 127. – Оп. 1011. – Спр. 1684; Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 1889, 3814, 4426; Оп. 3. – Спр. 559, 608, 610, 637, 659.

Опубл. дж.: Извлечение из протоколов Совета Киевской духовной академии за 1891–1892 учебный год. – К., 1893. – С. 53, 79–80, 105; Три пятидесятилетние юбилеи в Киеве // КЕВ. – 1895. – № 19. – Ч. неофиц. – С. 919–921; *Корольков И. Н., прот.* Протоиерей Назарий Антонович Фаворов. (Некролог) // ТКДА. – 1897. – № 3. – С. 454–479; Протоиерей Н. А. Фаворов. (Некролог) // КЕВ. – 1897. – № 3. – Ч. неофиц. – С. 139–142; Протоиерей Н. А. Фаворов [Некролог] // Приб-Цвед. – 1897. – № 3. – С. 104–105; Протоиерей, о. Назарий Антонович Фаворов, заслуженный профессор Университета Св. Владимира. – К., 1897. – [2], 35 с.; Извлечение из протоколов Совета Киевской духовной академии за 1900–1901 учебный год. – К., 1901. – С. 225–229; *Флоринский Н. И., прот.* Из студенческих воспоминаний. – М., 1901. – С. 14–15, 20; *Певницкий В. Ф.* Мои воспоминания. II. Студенческие годы. 1851–1855 г. – К., 1911. – С. 176–179; *Він же.* Мои воспоминания. Служение в Академии в должности профессора // ТКДА. – 1911. – № 5. – С. 117; *Фоменко Кл., прот.* Двадцать первый курс Киевской духовной академии (Воспоминания бывшего студента XXI курса) // ТКДА. – 1912. – № 10. – С. 336.

Літ.: Фаворов Назарий Антонович // Биограф. словарь профессоров и преподавателей имп. Университета Св. Владимира / сост. и изд. под ред. В. С. Иконникова. – К., 1884. – С. 793–795; *Пархомович А. М.* Киевская духовная академия для Кишиневской епархии с ее учебными заведениями (1813–1913). Историко-археологическая справка к 300-летию Академии (1615–15.10.1915) // Кишиневские ЕВ. – 1914. – № 12. – Отд. неофиц. – С. 565–566; *Кондратьева І. В.* Релігійно-

моральнісні пошуки мислителів Київ. духовної академії: автореф. дис. ... канд. філос. наук. - К., 1998. - 16 с.; *Нападиста В. Г.* Забуте ім'я: Назарій Антонович Фаворов // Сіверянський літопис. - 1999. - № 5. - С. 140-147; *Вона ж.* Проблеми моралі у філософії України другої половини XIX початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. філос. наук. - К., 2000. - 18 с.; *Вона ж.* Історія етики в Україні (др. пол. XIX - поч. XX ст.): навч. посібник. - К., 2004. - С. 6, 31, 45-50, 79, 83, 86-89, 104, 121, 122, 127, 149-151, 156, 157, 161, 172-174, 179, 180; *Печеранський І. П.* Назарій Фаворов як академічний філософ // Мультиверсум: філос. альманах. - 2010. - Вип. 90. - С. 103-112.

М. Л. Ткачук

ФАМІНСЬКИЙ Віктор Йоасафович

[рос. Фаминский Виктор Иоасафович] (31.12.1878[12.01.1879]-26.01.1940), випускник і викладач КДА - богослов, історик літ-ри.

Нар. у с. Семеть Нижегородських пов. і губ. (нині - Кстовського р-ну Нижегородської обл. РФ) у сім'ї священника. Після закінчення Нижегородської ДС (1893-99) навчався у КДА (1899-1903), де здобув ступ. канд. богослов'я та право на здобуття ступ. магістра на підставі захисту друкованої дис. без складання додаткових іспитів (ухвалу Ради КДА від 04.06.1903 затверджено митрополитом Київським і Галицьким Флавіаном (Городецьким) 17.06.1903). Канд. твір Ф. «Религиозно-нравственные воззрения Л[уция] Аннея Сенеки (философа) и отношение их к христианству», що отримав схвальні рецензії професорів КДА М. О. Олесницького та М. М. Дроздова, Рада КДА відзначила премією митрополита Литовського Йосифа (Семашка).

З 16.08.1903 до 16.08.1904 перебував у КДА у статусі професорського стипендіата каф-ри гомілетики (наук. керівник - проф. В. Ф. Певницький). З 16.08.1904 обіймав посаду викладача літургії, гомілетики і практичного керівництва для пастирів духовної семінарії у м. Катеринославі (з 2016 - м. Дніпро). Тимчасово викладав також історію рос. літ-ри (20.09-10.12.1904, 23.10-20.12.1906), історію рос. розколу, біблійну іс-

торію (20.09-01.11.1904). Виконував обов'язки секретаря семінарського Правління (11.04.1905-15.08.1911). Організував у Катериносл. ДС гомілетичний гурток; виступав із проповідями у церквах міста. За сумісництвом викладав рос. мову, теорію словесності, історію літ-ри, педагогіку у старших класах міськ. Маріїнської жін. гімназії (10.02.1907-15.08.1911).

На підставі успішного захисту опублікованої в Києві в 1906 дис. «Религиозно-нравственные воззрения Л[уция] Аннея Сенеки (философа) и отношение их к христианству», що відбувся на публічному засіданні Ради КДА 23.05.1906 (офіц. опоненти - проф. М. М. Дроздов і доц. В. І. Екземлярський) здобув ступ. магістра богослов'я. Рукопис дис. (під назвою «Философия в Риме и ее направление как объективный фактор, обусловивший моральный характер философии Сенеки. Религиозно-нравственные воззрения Сенеки») зберігається в ІР НБУВ.

31.08.1906 балотувався на вакантну посаду доцента каф-ри гомілетики КДА, однак поступився кількістю голосів свящ. М. С. Гроссу. Після переходу останнього на ін. каф-ру 05.11.1910 був обраний Радою КДА доцентом каф-ри пастирського богослов'я з аскетикою і гомілетикою, однак за письмовими запереченнями ректора єпископа Інокентія (Ястребова) і проф. С. Т. Голубєва щодо результатів конкурсу Св. Синод затвердив на цій посаді ін. претендента - священника Т. І. Ляценка [див.: Тихон (Лященко)]. 14.06.1911 за рекомендацією проф. М. М. Дроздова був одногосно обраний Радою КДА доцентом каф-ри лат. мови (затверджений на цій посаді Св. Синодом 16.08.1911). На вимогу проф. С. Т. Голубєва дав письмове зобов'язання щорічно видавати в ж-лі «Труды Киевской духовной академии» мінімум 6 умовно-друкарських аркушів перекладу з лат. творів Св. Отців. Невдовзі, за власним проханням, був переведений Радою КДА (попри заперечення